

Het Kenniscentrum
ARBEIDSMIGRANTEN

Jaarcongres: De waarde(n) van arbeidsmigranten
Kennisrapportage paneldiscussies

Kennisrapportage paneldiscussies

Tijdens het jaarcongres “de waarde(n) van arbeidsmigranten” van Het Kenniscentrum Arbeidsmigranten vonden vier paneldiscussies plaats: Werken, Wonen, Cultuur en Integratie. In deze kennisrapportage vindt u per paneldiscussie een kort overzicht van de belangrijkste inzichten en conclusies. Elk verslag bestaat uit de **vier onderdelen**: 1) inleiding, 2) stand van zaken, 3) visie en 4) prioritaire acties.

Paneldiscussie 1: Werken

Inleiding

Arbeidsmigranten komen vooral vanwege economische redenen naar Nederland, zo blijkt uit de meest recente peiling van Het Kenniscentrum Arbeidsmigranten (december 2022). Een hoger salaris, betere arbeidsvoorwaarden en baankansen zijn de belangrijkste motieven om naar Nederland te komen. Deze motieven zijn ook van invloed op de toekomst; meer dan de helft (57%) van de ondervraagde arbeidsmigranten wil in Nederland blijven en de grote meerderheid baseert deze beslissing op economische overwegingen (salaris en baankansen).

Stand van zaken

Arbeidsvoorwaarden zijn aldus essentieel voor het aantrekken én behouden van arbeidsmigranten. Toch is er nog ruimte voor verbetering, zeker als het gaat om het benutten van het aanwezige potentieel. Uit de vorige peiling blijkt dat 25% van de ondervraagde arbeidsmigranten onder hun opleidingsniveau werkt. Deze mismatch is het grootst bij arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, want de helft van de hoogopgeleide respondenten uit MOE landen en 63% van de groep met middelbare opleiding werkt onder hun kwalificaties. Hun potentieel wordt aldus niet ten volle benut. Vanwege een hoger loon accepteren zij het werken onder hun kwalificaties, maar tegelijkertijd voelen zij zich vaak niet gewaardeerd door Nederlanders, wat kan leiden tot frustratie, lagere arbeidsproductiviteit of zelfs een terugkeer naar hun herkomstland. Een belangrijke sleutel tot het aanpakken van de krapte op de arbeidsmarkt ligt aldus in het beter benutten van het reeds aanwezige potentieel van arbeidsmigranten. Een belangrijke uitdaging daarbij is het laten samenwerken van inleners en uitzenders. Momenteel schuiven beiden namelijk nog (te) vaak bepaalde taken en bijbehorende kosten, waaronder scholing en opleiding, op elkaar af.

Visie

Er wordt geconcludeerd dat er **actief arbeidsmarktbeleid** dient te worden ontwikkeld. De overheid dient hierin meer regie te nemen en te formuleren welke sectoren prioritair zijn en – indien van toepassing – welke typen arbeidsmigranten, in welke getalen en vanaf welke periode hiervoor noodzakelijk zijn. Zo wordt er proactief gestuurd op het aantal en het type arbeidsmigranten, in plaats van dat arbeidsmigratie ons overkomt.

Vanuit dit arbeidsmigratiebeleid dient vervolgens meer te worden ingezet op **controle en handhaving**. Er dienen niet alleen beleid en wetten te worden geformuleerd, maar er dient ook te worden geborgd dat deze vervolgens worden nageleefd zodat probleemgevallen tijdig worden aangepakt.

Ten derde dient te worden ingezet op het optimaal **in kaart brengen en benutten van de aanwezige potentie en capaciteiten** van arbeidsmigranten.

Acties

Er worden vier prioritaire acties geformuleerd:

- Voeren van **intakegesprek** met elke arbeidsmigrant om hen en hun kwaliteiten te leren kennen.
- Actief **investeren in scholing en opleiding**; zowel door overheid, als door inlener en uitzender.
- **Banen meer en actiever openstellen** voor arbeidsmigranten door werkgevers.
- Actief uitlichten en uitdragen van **succesverhalen en sleutelfiguren**.

Paneldiscussie 2: Wonen

Inleiding

Arbeidsmigranten die naar Nederland komen ervaren diverse zaken als positief, zoals salaris, arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden. Huisvesting is voor veel arbeidsmigranten echter het belangrijkste negatieve aspect. In de meest recente peiling van Het Kenniscentrum Arbeidsmigranten (december 2022) geeft bijna de helft van de ondervraagde arbeidsmigranten aan huisvesting en woonomstandigheden als meest negatieve aspect in Nederland te ervaren. Dat is een toename van 9% ten opzichte van het eerste panel (januari 2021).

Stand van zaken

Huisvesting wordt door arbeidsmigranten beschouwd als het grootste knelpunt. Deze problemen zijn de afgelopen jaren toegenomen en dat geldt over de hele linie, zowel bij migranten werkzaam in laaggekwalificeerde banen als in hooggekwalificeerde banen.

Bijna 60% van de respondenten die in een huurwoning of samen met anderen in een woning of tijdelijke woonruimte (zoals hotel of recreatiepark) wonen, geeft aan huisvesting en woonomstandigheden als negatief te ervaren. Onder respondenten met een eigen woning ligt dit met 30% fors lager. Vanuit het perspectief van een arbeidsmigrant kan het gedwongen samenwonen met andere migranten dan ook een moeilijke en belastende ervaring zijn.

Veel arbeidsmigranten hebben dan ook de wens om hun huisvestingssituatie te veranderen.

Arbeidsmigranten hebben de afgelopen jaren hogere verwachtingen gekregen rondom huisvesting, waarbij vooral arbeidsmigranten die niet zelfstandig wonen de wens hebben om hun woonsituatie te veranderen (70%). Huisvesting is voor arbeidsmigranten bovendien een essentiële vereist geworden. Zij vinden dat dit goed geregeld moet worden, want anders zouden ze voor ander land kunnen kiezen om zicht te vestigen. Dat het beeld dus eerder slechter dan beter wordt, werd door de paneeldeelnemers als schokkend ervaren.

Visie

Huisvesting is voor arbeidsmigranten belangrijk in de afweging om hier wel of niet naar toe te komen.

Daarom is het voor Nederland essentieel om de huidige situatie aan te pakken. Dat is echter een complexe uitdaging. Het Rapport Roemer wijst weliswaar de weg, maar huisvestingsproblemen treffen niet alleen arbeidsmigranten. De Nederlandse woningmarkt als geheel zit vast, dus is een **stapsgewijze aanpak** nodig waarbij een balans wordt gevonden tussen integratie in de lokale gemeenschap (bv. huisvesting in woonwijken) en praktische huisvestingsoplossingen (bv. huisvesting nabij bedrijven).

Er is niet één ideale oplossing, want verschillende typen arbeidsmigranten hebben verschillende huisvestingsbehoeften. Er dient daarom te worden ingezet op **maatwerk** voor de diverse doelgroepen. Zo hebben migranten die kort in Nederland willen verblijven een ander perspectief (lage focus op integratie; sterke focus op werk) dan migranten die zich hier willen vestigen (meer focus op integratie).

Naast het ontwikkelen van voldoende huisvesting, is ook de kwaliteit van de beschikbare huisvesting een belangrijke factor. **Keurmerken** spelen al een grote rol bij het verbeteren van de kwaliteit van de huisvesting, maar dat kan nog veel sterker als gemeenten het keurmerk als voorwaarde stellen bij de vergunningverlening. De nieuwe Wet Goed Verhuurderschap biedt gemeenten extra instrumenten om misstanden aan te pakken.

Acties

- **Betere informatie** omtrent keurmerken aan gemeenten en arbeidsmigranten zelf. Zij kunnen dan ook zelf in actie komen bij onvoldoende kwaliteit.
- Elke gemeente moet **huisvestingsbeleid formuleren**. Het ondersteuningsteam van de VNG kan daarbij helpen en is op afroep beschikbaar. Onderdeel van beleid moet in ieder geval de toepassing van het **SNF- of AKF-keurmerk** zijn.
- Er zijn inmiddels voldoende **best practices** om de goede keuzes te kunnen maken en een omgevingsdialoog te voeren die voor meer draagvlak bij omwonenden kan zorgen.

Paneldiscussie 3: Cultuur

Inleiding

Uit onderzoek van Het Kenniscentrum Arbeidsmigranten blijkt dat deelname aan lokale verenigingen onder arbeidsmigranten beduidend lager ligt dan onder Nederlanders. Slechts 24% is actief lid van één of meer lokale organisaties, tegenover 54% van de Nederlanders. Door deze lage deelname aan het maatschappelijk leven, komen arbeidsmigranten slechts beperkt in contact met de lokale gemeenschap waarin zij wonen en werken. Ook krijgen zij zo minder de mogelijkheid om te taal te leren en de Nederlandse cultuur te ervaren. Waarom is deze participatie zo laag en hoe kunnen we ervoor zorgen dat arbeidsmigranten meer participeren in het sociale- en culturele leven?

Stand van zaken

Arbeidsmigranten die naar Nederland komen zoeken in eerste instantie vaak mensen uit hun eigen land op, omdat ze dezelfde culturele achtergrond hebben en elkaar beter begrijpen. Ook nemen zij vaker deel aan activiteiten die door hun landgenoten georganiseerd worden dan aan activiteiten die worden georganiseerd door Nederlanders of Nederlandse organisaties. Het optrekken met mensen uit het herkomstland en beperkt integreren in de lokale samenleving kan leiden tot sociale segregatie, waarbij arbeidsmigranten en lokale inwoners nauwelijks met elkaar in contact komen.

Deze lage participatie heeft een aantal oorzaken. Onder meer taalbarrières, negatieve stereotypen, andere prioriteiten (bv. sterke focus op werk) en het type werk dat zij verrichten (vaak zwaar en vermoeiend, waardoor ze weinig energie hebben voor activiteiten na werktijd) leiden tot lage participatie.

Visie

In de gewenste toekomstige situatie nemen arbeidsmigranten veel meer deel aan de lokale samenleving. Zij dienen te worden gezien als een belangrijk onderdeel van de arbeidsmarkt en samenleving, in plaats van als een flexibele schil die hier als het ware los van staat. Hiervoor zijn drie hoofdredenen.

- Ten eerste hangt hun tevredenheid over het leven in Nederland samen met de mate van integratie en thuis voelen in de samenleving. Uit de vorige peiling blijkt dat arbeidsmigranten die goed Nederlands spreken positiever zijn over hun verblijf (82%) dan arbeidsmigranten die geen Nederlands spreken (66%). Ook sociale contacten spelen een belangrijke rol, want 75% van degenen die vaak of regelmatig contacten hebben met mensen uit de eigen buurt of omgeving is positief over hun verblijf. Dit ligt beduidend lager bij de groep die geen sociale contacten in hun buurt heeft (57%). Participatie draagt aldus bij aan hun tevredenheid over hun verblijf en is daarmee een belangrijke factor voor het aantrekken van nieuwe arbeidsmigranten.
- Ten tweede toont onderzoek van Pharos dat het gebrek aan contact met andere mensen een enorme impact heeft op de geestelijke gezondheid van arbeidsmigranten. Ook voor hun geestelijk welzijn is het daarom belangrijk dat arbeidsmigranten zich een waardig onderdeel voelen van de samenleving.
- Ten derde staan (zeker in krimpregio's) sociale voorzieningen onder druk. Zo leiden onder meer toenemende vergrijzing, urbanisatie en een daling van het aantal vrijwilligers ertoe dat meer verenigingen en publieke voorzieningen onder druk komen te staan. Deelname door arbeidsmigranten aan het lokale verenigingsleven kan helpen om dergelijke voorzieningen in stand te houden en zelfs te versterken.

Acties

Sociale participatie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het vereist enerzijds het nemen van eigen verantwoordelijkheid door de arbeidsmigrant en anderzijds dienen we als samenleving iedereen de kans te bieden om zijn/haar talenten te ontplooien. Drie acties

- **Betere informatievoorziening** aan arbeidsmigranten over zorg en sociale voorzieningen.
- **Delen, cultiveren en uitdragen van de eigen cultuur** met anderen. Denk bijvoorbeeld aan laagdrempelige ontmoetingen en het samen vieren van belangrijke feestdagen.
- **Open** waarbij arbeidsmigranten worden gezien als mensen in plaats van als arbeidskrachten.

Paneldiscussie 4: Integratie

Inleiding

Arbeidsmigranten leven in Nederland vaak relatief gescheiden van de lokale gemeenschap. Dat komt onder meer door de wijze waarop zij zijn gehuisvest en hun positie op de werkplek. Ook hun mindset speelt hierin een rol, want veel arbeidsmigranten komen naar Nederland met het idee hier een paar jaar te blijven werken en, zodra zij over voldoende financiële middelen beschikken, naar hun herkomstland terug te keren. Vanwege de sterke gedachte dat ze hier maar tijdelijk zijn, is integratie voor hen niet van groot belang waardoor ze vaak niet de taal leren of deelnemen aan de lokale gemeenschap.

Stand van zaken

Er zijn twee factoren voor mensen essentieel om zich in te bedden in een gemeenschap: werk en sociale contacten. Hoewel arbeidsmigranten wel werken (doch vaak ook relatief gescheiden van hun collega's), ontbreekt het hen vaak aan sociale contacten. Hierdoor maken zij vaak slechts zeer beperkt deel uit van de lokale omgeving en blijft hun integratie achter. Terwijl 56% van de Nederlanders minimaal één keer per week contact heeft met hun burens (CBS, 2022: Sociale contacten en maatschappelijke participatie), ligt dit bij arbeidsmigranten bijvoorbeeld fors lager. In de meest recente peiling zegt 17% van de migranten dat ze vaak contact hebben met bewoners uit hun buurt of omgeving en 15% geeft aan dit regelmatig te hebben. Bij de helft gebeurt dit af en toe en bij bijna twee op de tien zelfs nooit. De huisvestingsvorm speelt hierbij een belangrijke rol, want arbeidsmigranten die over een eigen woning beschikken lijken meer geworteld te zijn in hun lokale omgeving: 40% heeft vaak of regelmatig contacten met de burens. Het meest contactarm zijn arbeidsmigranten die in tijdelijke huisvesting of in een gedeelde woning verblijven, want één op de vier geeft aan geen contacten te hebben met mensen uit hun omgeving, terwijl dit slechts bij 9% van degenen met een eigen woning het geval is.

Ook taalbeheersing is van belang voor goede integratie, maar dit is voor veel arbeidsmigranten nog voor verbetering vatbaar. Meer dan één op de tien (13%) geeft aan goed Nederlands te spreken en vier op de tien een beetje. Bijna de helft van de arbeidsmigranten (44%) spreekt geen Nederlands, maar de overgrote meerderheid van deze groep wil het wel leren.

Visie

Arbeidsmigranten dienen meer centraal onderdeel te worden van de samenleving. Om dit te realiseren zijn twee hoofdpunten essentieel.

- Ten eerste dient niet dogmatisch te worden gewerkt, maar te worden gedacht in termen van **maatwerk**. Arbeidsmigranten zijn immers niet over één kam te scheren, maar hebben allemaal verschillende situaties en behoeften. Het aanbod van onder meer huisvesting, scholing en voorzieningen dient aan te sluiten op de verschillende behoeften van verschillende groepen arbeidsmigranten.
- Ten tweede dient een **mentaliteitsverandering** plaats te vinden. Tegenwoordig wordt vaak gedacht in termen van tijdelijkheid, wat zich vervolgens ook uit in hierop gebaseerde acties en keuzes. Denk bijvoorbeeld aan tijdelijke contracten, huisvesting buiten reguliere woonwijken, niet leren van de taal en alleen onderhouden van sociale contacten met mensen uit het land van herkomst. Om ervoor te zorgen dat arbeidsmigranten zich welkom voelen en onderdeel uitmaken van de samenleving dient te worden gedacht én gehandeld vanuit permanentie ("minder flex en meer vast"). Dit vereist niet alleen actie vanuit overheden en werkgevers, maar ook vanuit arbeidsmigranten en lokale burgers. Zij dienen een meer open houding aan te nemen en te proberen écht kennis te maken met elkaar.

Acties

- Ontwikkelen van een **"welkomstinfrastructuur"**; een integraal geheel van informatievoorziening, (taal)onderwijs, gezondheidszorg en andere voorzieningen om hen optimaal te ontvangen.
- Er dienen **bondgenootschappen** te worden gevormd waarin alle belanghebbenden nauw met elkaar samenwerken rondom de integratie van arbeidsmigranten.
- Samenwerking tussen overheid en private partijen om **'goed werkgeverschap'** te versterken en hierin ook een sociaal-maatschappelijke paragraaf in op te nemen.
- Ontwikkelen van **integraal arbeidsmigratiebeleid**, zowel landelijk als gemeentelijk. Hierbij kan worden geleerd van *best practices*, zoals bijvoorbeeld de gemeenten Rotterdam en Helmond.
- Verplichte inschrijving door arbeidsmigranten in het **BRP**.